

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Tárgy: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Központi Banknak A tíz éves GMU – a gazdasági és monetáris unió első tíz évének sikerei és kihívásai

COM(2008) 238 végleges – SEC(2008) 553

(2009/C 228/23)

Az Európai Bizottság 2008. május 7-én úgy határozott, hogy az EK-Szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

„A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Központi Banknak – A tíz éves GMU – a gazdasági és monetáris unió első tíz évének sikerei és kihívásai”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és Monetáris Unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2009. március 5-én elfogadta véleményét. (Előadó: Umberto BURANI.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2009. március 24. – 25-én tartott, 452. plenáris ülésén (a március 24-i ülésnapon) 79 szavazattal 1 ellenében, 17 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Ebben a véleményben az EGSZB észrevételeit fejt ki az Európai Bizottság közleményével kapcsolatban, amely a gazdasági és monetáris unió (GMU) első tíz évének sikereivel és jövőbeli kihívásaival foglalkozik. A közlemény még azelőtt készült, hogy a jelenlegi válság teljes horderejében felmérhető lett volna.

1.2 A kezdeti elvárások nem váltak valóra teljes mértékben: A GMU-ra a kezdeti időszakban jellemző optimizmusnak gátat vetettek a kedvezőtlen konjunkturális trendek, vagyis olyan objektív feltételek, amelyek nagyrészt függetlenek a közös fizetőeszköztől. A nem feltétlenül megalapozott információkra támaszkodó és részben az Európai Unióval szembeni állandó bizalmatlanság által befolyásolt közvélemény az eurót okolta az olyan recessziós jelenségekért, amelyek valójában nem vezethetők vissza az euróval kapcsolatos történésekre.

1.3 A monetáris unió egyik vitathatatlan sikere abban rejlik, hogy a hosszú távú inflációs elvárásokat olyan szinten tartotta, amely a meghatározott árstabilitás közelében van. A kamatlábak általános csökkentése ezenkívül hozzájárult a gazdasági növekedéshez. A pénzügyi piacok integrációja révén egy olyan gazdasági válság került Európába, amelynek gyökerei máshol keresendők.

1.4 Bár az euró a második legfontosabb nemzetközi valuta, az eurócsoport és az EKB nincsenek intézményi szinten képviselve a nemzetközi gazdasági és pénzügyi szervezetekben. Ennek

különböző okai vannak, de természetesen az is szerepet játszik, hogy az ezekben a szervezetekben képviselt tagállamok részben az euróövezetbe tartoznak, részben pedig nem. Elméletileg hatékonyabb gazdasági irányítás valósulhatna meg, ha mindkét intézmény képviselve lenne a nemzetközi szervezetekben.

1.5 Az EU-n belül a jövőbeli kihívások elsősorban az elmúlt tíz év mulasztásaival vannak kapcsolatban: a GMU-tagállamok között meglévő különbségekkel az inflációt és a bércöltségeket illetően, illetve az áruk és szolgáltatások piacának még mindig csak részben megvalósított integrációjával. Az első kihívással egy sor olyan nemzeti program segítségével kellene szembenézni, amelyek – a Stabilitási és Növekedési Paktum tiszteletben tartása mellett – a kormányok és a szociális partnerek közötti egyeztetésen alapuló konvergenciára törekednek. A második kihívást egy tanulmány keretében kellene elemezni, amely megállapítja az integrációnak azokat az anyagi határait, amelyeken túl az integráció lehetetlenné vagy túl körülményessé válik.

1.6 A nemzetközi porondon a GMU politikai és versenykihívások előtt áll, amelyeket a pénzügy-politikai célkitűzéseket és a strukturális reformok hatékonyabb harmonizációját szolgáló belső politikai menetrendekkel, az euró nemzetközi szerepének erősítésével és hatékony gazdasági irányítással kellene kezelni. Az utóbbi pont tekintetében a közkiadásokra, a versenyképességre és a szociális rendszerekre utalunk, három olyan területre, ahol a tagállamok eltérő helyzete megnehezíti az egységes intézkedéseket.

1.7 Ami a pénzügyi irányítást illeti, az EGSZB a pénzügyi piacok irányítására eddig alkalmazott politikai intézkedések alapvető felülvizsgálatát sürgeti: a – gazdasági válság által is befolyásolt – másodlagos jelzálog-hitelezés által okozott pénzügyi válság messze a múltba visszanyúló gyökereit abban kell keresnünk, hogy jellegükönél fogva kétes értékű termékek kerültek piacra. Ennek oka egy rosszul értelmezett liberalizmusban keresendő. Ez nem azt jelenti, hogy fel kellene adnunk a piacgazdaságot, azonban kétségkívül bizonyos mértékben szabályoznunk kell.

2. Bevezetés

2.1 Az Európai Bizottság 2008 májusában közleményt tett közzé, amelyben mérleget von az európai gazdasági és monetáris unió (GMU) első évtizedéről, és ismerteti az elkövetkező évtized politikai ütemtervének iránymutatásait⁽¹⁾. A dokumentumot – a vonatkozó témakört elemző (több mint 300 oldalas) tanulmánnyal együtt – a „European Economy” 2. számában⁽²⁾ tették közzé. Az EGSZB is a közlemény címzettjei közé tartozik, és köszönettel fogadja az Európai Bizottság által biztosított lehetőséget álláspontja kifejtéséhez; remélve, hogy észrevételeit helyesen, a legutóbb felmerült gondolatokhoz való konstruktív hozzájárulásként értelmezik.

2.2 Az elemző tanulmány jelentősen segíti a közleményben ismertetett fejlemények megértését, valamint értelmezési segítséget nyújt az Európai Bizottság észrevételeihez. Ezenkívül a szakemberek szűk körének szóló ökonometriai vizsgálatnak és pénzügyi elemzésnek is tekinthető. Az EGSZB tudomásul vette a szóban forgó tanulmányt, és hivatkozik rá egyes olyan kérdéseknél, amelyek esetében részletesebb kifejtést tart szükségesnek.

2.3 Az EGSZB a közlemény egyes aspektusaihoz fűzött észrevételeit az Európai Bizottság által felállított sorrendben teszi meg, remélve, hogy hasznosnak bizonyulnak, illetve, hogy az EGSZB által képviselt szociális partnerek konstruktív hozzájárulásaként értelmezik majd őket.

3. A közlemény: történelmi lépés

3.1 A dokumentum megállapítja, hogy a gazdasági és monetáris unió **„jelentős politikai üzenetet”** hordozott az európai polgárok és az egész világ számára: azt mutatta, hogy Európa képes nagy horderejű döntéseket hozni, valamint, hogy „a tíz éve létező euró egyértelmű siker”. Az ilyen megállapítások **kommunikációs szempontból nem tűnnek ésszerűnek**: a kedvező értékelés megalapozott következtetések eredményeként meggyőző, ugyanakkor kontraproduktívnak is bizonyulhat, amennyiben mint feltételezett tényt kezelik. Az EGSZB túlnyomórészt egyetért e megállapítások tartalmával, de szívesebben

⁽¹⁾ COM(2008) 238 végleges.

⁽²⁾ Vö.: Az Európai Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatósága: A tíz éves GMU – a gazdasági és monetáris unió első tíz évének sikerei és kihívásai, European Economy 2008/2.

vette volna, ha azok következtetéseként, nem pedig előzetes megjegyzésként jelennek meg.

3.2 A hangvétel is mérsékeltebbé válik, amikor az Európai Bizottság kijelenti, hogy az **euró „nem felel meg teljes mértékben a kezdeti elvárásoknak.”** Ezt a nem kielégítő mértékű termelékenységnövekedéssel, a globalizációval, a természetes erőforrások megcsappanásával, az éghajlatváltozással és a népesség előregedésével, azaz olyan problémákkal indokolja, amelyek „tovább terhelik az európai gazdaságok növekedési képességét”. Az ilyen kijelentések első pillantásra azt a benyomást keltik, mintha párhuzamot lehetne vonni a globális társadalmi és gazdasági fejlemények és az euróval kapcsolatos teljesítetlen célkitűzések között, miközben ez bizonyosan nem az Európai Bizottság véleménye.

3.2.1 A dokumentum egy későbbi részében (a 7. oldalon) az Európai Bizottság sajnálatát fejezi ki, hogy [a lakosság körében] „gyakran **az eurót kiáltják ki bűnbaknak** a gyenge gazdasági teljesítményért, amely valójában a nemzeti szintű gazdaságpolitikák hiányosságaiból ered”, ezáltal helyesen különbséget tesz a konjunktúra menete és az euró alakulása között. Az euró ügyének jobban használt volna, ha az Európai Bizottság egyértelműen leszögezi, hogy a közös valuta – mint ahogy többé-kevésbé valamennyi valuta – egy olyan globális konjunkturális trend szenvedő alánya, amely a monetáris politikára is kihat.

3.2.2 A monetáris politika – különösen a gazdasági és monetáris unióé – nem képes **a globális és integrált piacok** problémáit egyedül megoldani, mivel az ilyen piacok esetében a problémák a dominóhatás elvének megfelelően és valós időben a többi piacra is áttérjednek. Az Európán kívüli piacok – gazdasági és pénzügyi szempontból egyaránt – túlságosan sokáig működtek a piacgazdaság túl liberális értelmezése mellett. A szabadpiacnak nem áthágható korlátokat előíró **szabályokkal** és a szabályok betartását biztosító hatékony **felügyelettel** kell rendelkeznie: ezt a két feltételt Európában nagymértékben tiszteletben tartották, míg más piacokról ezt sajnos nem lehet elmondani.

4. Az első tíz év legkiemelkedőbb sikerei

4.1 Az Európai Bizottság joggal hangsúlyozza, hogy **„a monetáris politika rögzítette a hosszú távú inflációs várakozásokat**, megközelítve az árstabilitás EKB által meghatározott szintjét.” Míg beismeri, hogy az utóbbi időben nőtt az infláció, „elsősorban az olaj és más nyersanyagok árának gyors emelkedése miatt”, úgy gondolja, hogy „a külső nyomás csökkenésével az alacsony inflációhoz (...) való visszatérés várható”, ami nemrégiben be is következett. A kamatlábak tekintetében **a háztartások és vállalkozások szigorú hitelfeltételeit** a pénzügyi piacok zavaraira vezeti vissza, azonban itt is „az elfogadhatóbb hitelfeltételekhez való visszatérés várható, még akkor is, ha (...) az olaj (...) árának emelkedése valószínűsíthető.”

4.1.1 A legtöbb megfigyelő hosszú távú válságot prognosztizál, és lemond arról, hogy jóslatokba bocsátkozzon – különösen a nyugati államok esetében – a gazdaság fellendülésének időpontja tekintetében. A világ geopolitikai változékonysága miatt az ökonometriai előrejelzések nemigen érnek többet pusztán véleménynyilvánításoknál. Az EGSZB a közlemény egy konkrét aspektusára különösen fel kívánja hívni a figyelmet: az Európai Bizottság helyteleníti, hogy az infláció a háztartások és a vállalkozások hitelfeltételeit gyengíti. Ugyanakkor **sehol sem említi azt a tényt, hogy a háztartások nemcsak hitelfelhasználók, hanem megtakarítók is**, akik befektetéseikkel a gazdasági növekedéshez és végső soron az állami adósságok és a vállalkozások finanszírozásához is hozzájárulnak.

4.1.2 A bankbetétek vagy értékpapírok formájában megvalósuló **megtakarítások** (megtakarításból származó jövedelem) **kamatjai kevésbé emelkedtek, mint az infláció**: az adók levonásával mindez a **tőkehozam vásárlóerejének jelentős romlásához** vezet – a befektetett tőke értékvesztésével együtt. A tőzsdén tapasztalható hatalmas árfolyamvesztések azonban arra sarkallták a háztartásokat, hogy az alacsony kamathozamok és a tőke eróziója ellenére a hagyományos takarékbetétekben biztos befektetési formákat keressenek.

4.2 Az EGSZB osztja az Európai Bizottság nézetét, amikor ez utóbbi az euró előnyeit sorolja fel: a 2005-ben felülvizsgált Stabilitási és Növekedési Paktum arra ösztönözte a tagállamokat, hogy a gazdasági és monetáris unió makrogazdasági szempontú stabilitását szolgáló koherens pénzügyi politikákat folytassanak, illetve erősítette a nemzetgazdaság és a piacok integrációját, továbbá **„katalizáló szerepet töltött be a pénzügyi piacok integrációjában”**. Ezen integráció kapcsán, amely „javította az euróövezet ellenálló képességét a kedvezőtlen külső folyamatokkal szemben”, a következőket kell megjegyezni.

4.2.1 Bár kétségkívül igaz, hogy a gazdasági és monetáris unió lehetővé tette egy olyan szilárd integrált pénzügyi piac létrejöttét, amely az egyes nemzeti piacoknál bizonyosan jobban ellenáll a kedvezőtlen külső hatásoknak, azt is figyelembe kell venni, hogy a gazdasági és monetáris unió belső integrációja **a nemzetközi piacokkal való szorosabb összefonódást** vonja maga után. Az Európai Bizottság rámutat arra, hogy „az euróövezet jelenleg is védettséget élvez az aktuális pénzügyi zavarok legsúlyosabb hatásaival szemben”: azonban ezeket a – főleg a másodlagos jelzáló-hitelezéssel összefüggő – zavarokat külső piacokról importáltuk, és a gazdasági és monetáris unió hatáskörén kívül álló okokra vezethetők vissza.

4.2.2 Ennek fényében az Európai Bizottság által a közleményben később, **az eurócsoport nemzetközi befolyása kapcsán felvetett kérdés nemcsak a gazdasági irányítást illetően, hanem a pénzügyi piacokat szabályozó intézmények**

vonatkozásában is relevánssá válik. A másodlagos jelzalogpiac válságát olyan helytelen hitelértékesítési gyakorlatok és a megkérdőjelezhető értékpapírosítási rendszerek váltották ki, amelyek az európai gyakorlat számára részben idegenek voltak: ezért jogos felvetni a kérdést, hogy **az eurócsoportnak (vagy az EKB-nak) a nemzetközi gazdasági és pénzügyi szervezetekben való intézményi szintű jelenlétével** elkerülhető, vagy akár enyhíthető lett volna-e az okozott kár.

4.2.3 Tovább erősítik ezt a meggyőződést az állami támogatási intézkedések, illetve néhány nagy, európai leányvállalattal rendelkező egyesült államokbeli pénzintézetek csődje, ami a versenyhelyzettel és a felügyelettel kapcsolatos kényes kérdéseket vet fel. Ugyanakkor nem csak az EGSZB utal erre: az Európai Bizottság maga is felhívja a figyelmet arra, hogy az euróövezet „nemzetközi fórumokon nem tud határozottan fellépni”, azonban egyáltalán nem tér ki arra, hogy a Tanács milyen sok – vagy éppen milyen kevés – gyakorlati lépést tett annak érdekében, hogy **Európa számára lehetővé tegye a fent említett „határozott fellépést”**.

4.3 Az EGSZB arról nem kíván nyilatkozni, hogy mik azok „a jelentős előnyök”, amelyeket a GMU biztosított „a felzárkózási folyamatban érintett tagállamai számára”: ezzel a témával az Európai Bizottság egy korábbi közleményben ⁽¹⁾ foglalkozott, amellyel kapcsolatban az EGSZB már véleményt bocsátott ki ⁽²⁾.

4.4 **„Az euró egyértelműen a világ második legfontosabb nemzetközi fizetőeszkövévé vált”** és a világ devizatartalékaiknak egynegyedét teszi ki, az euróövezet bankjai által az euróövezeten kívüli kölcsönfelvevőknek nyújtott kölcsönök 36 %-a euróban denominált (az USA-dollárban nyújtottak 45 %-ával szemben). Mindazonáltal nem ülhettünk a babérjainkon: az euró súlyának – amely minden előrejelzés szerint tovább növekszik – **konkrét eredményekben** kell megmutatkoznia, és **konkrét előnyökkel** kell járnia, elsősorban az **olajár** tekintetében. A fent említett energiahordozótól való függés fékezi az euróövezet gazdasági rendszereinek teljesítményét, egyeseket igen komoly mértékben. Az áringadozások nem kizárólag az olajtermelő országok monopolstratégiáira vezethetők vissza, hanem a stabilitás szempontjából megbízhatatlan valutává vált dollár árfolyamának ingadozásával és a dollárral kapcsolatos spekulációkkal is összefüggésben vannak. Helyénvaló lenne tehát egy olyan stratégia kidolgozása, amely **az olajárak euróban való jegyzését** célozza, legalábbis a GMU országain belül. Az ilyen politika azonban nem teljesen kockázatmentes, ezért komoly átgondolást igényel. Sikere nem kizárólag az euró pozíciójától, hanem Európa tárgyalási erőviszonyától is függ.

⁽¹⁾ A Bizottság közleménye: „Az EU gazdasága: 2006. évi értékelés – Az euro-övezet megerősítése: a fő politikai prioritások”, COM (2006) 714 végleges.

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő tárgyban: Az EU gazdasága: 2006. évi értékelés. Az euróövezet megerősítése: a fő politikai prioritások, (HL C 10., 2008.1.15., 88. o.).

4.5 Az Európai Bizottság végezetül az eurócsoport révén lehetővé vált **gazdasági irányítással** foglalkozik. Az euróövezet hatékonysága ezáltal tovább erősödik, mivel immár **állandó elnöklettel** büszkélkedhet. A belső monetáris politikai koordináció azonban nem elegendő az euró stabilitásának és presztízsének biztosításához. A fenti megfontolások egyértelművé teszik, hogy „külső irányításra” van szükség. Ez csak akkor válik megvalósíthatóvá, ha **az eurócsoport és az EKB a nemzetközi szervezetekben** – különösen a Nemzetközi Valutaalapban – intézményi szintű szerepet vállal (lásd a 4.2.2. és 4.4. pontot). Többé nem elfogadható, hogy a közös valutát együttesen képviselő jelenlegi szervek nem rendelkeznek szavazati joggal.

5. A GMU jövőbeli kihívásai

5.1 Az euróövezet gazdasága recesszióban van, de ugyanez mondható el az amerikai gazdaságról vagy az euróövezeten kívüli tagállamok gazdaságáról is. Ez a helyzet az egész nyugati világot jellemzi, ezért félrevezető lenne ezt az euró közvetlen vagy közvetett hatásának tulajdonítani. A részletekbe menő vizsgálat azonban rámutat arra, hogy „**a tagállamok között jelentős mértékű és tartós különbségek állnak fenn az infláció és a fajlagos bérköltségek tekintetében egyaránt**”. Ezt az Európai Bizottság az azóta széles körben ismertté vált okokra vezeti vissza: az árak és bérek rugalmasságának hiányára, a strukturális reformok csekély sikerére, a piacok alacsony fokú integráltására, illetve a határokon átnyúló szolgáltatásnyújtás nem megfelelő fejlettségére.

5.1.1 Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy az ezeken a területeken hozandó intézkedések távlatai nagymértékben a tagállamoktól és szociális partnereiktől függenek. Egyúttal felkéri az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg **az integrált áru- és szolgáltatáspiac megvalósításának jövőbeli lehetőségeit** az euróövezeten és az EU-n belül egyaránt. Emellett azonban létezik azonban egy olyan „lélektani integrációs határ”, amelyet nem lehet átlépni: a versenykorlátok és a jogi akadályok szükséges harmonizációja és megszüntetése ellenére a szociális környezetben, valamint az adózás, a munkapiac és a nyelv terén mindig akadnak majd olyan különbségek, amelyeket nem lehet megszüntetni.

5.1.2 Az említett vizsgálat céljának annak kellene lennie, hogy az Európai Bizottságot és a tagállamokat olyan szakpolitika meghatározására sarkallja, amely **a harmonizáció költség-hatékonyságának folyamatos értékelésére** irányul. Nemcsak az egységes piac megvalósításának és a versenyképesség fokozásának célját kell szem előtt tartani, hanem figyelembe kell venni az egyes országokban várható társadalmi és gazdasági hatásokat is, valamint a szóban forgó országok alkalmazkodóképességét.

5.2 Az inflációtól eltekintve a gyenge gazdasági növekedéshez vezető többi tényezőre csak **közvetett módon van hatással a monetáris politika**, és ezek a tényezők az eurócsoport befolyásán is kívül esnek. Az EGSZB megítélése szerint helytelen volna az eurót hibáztatni **egy olyan gazdasági helyzetért, amely nemcsak az euróövezet országait, hanem más országokat is érint**: egyik ilyen országban sem hibáztatta a nyilvánosság a nemzeti valutát, míg az euróövezet nyilvánosságának nagy része a közös valutát tette felelőssé a bajokért.

5.3 Az általánosságban kedvező és optimista hangvétellel szemben az Európai Bizottság következő kijelentése aggodalomra ad okot: „a kezdeti elvárások teljesítésén túl a GMU elkövetkező évtizedére irányuló politikai ütemtervet **az új globális kihívások jelentkezése határozza meg, amelyek a GMU előbb említett gyengeségeit még inkább felerősítik** (1).” Úgy tűnik, hogy a „GMU gyengeségei” helyett az euróövezet országai előtt álló olyan versenyspecifikus kihívásokról kellene szót ejteni, mint pl. a hanyatló iparágakat ellentételező új gazdasági tevékenységek szükségessége, a kutatás, az innováció és az emberi erőforrások növekvő jelentősége, továbbá az élelmszerek, az energia és egyes nyersanyagok emelkedő árai az éghajlatváltozás, a népesség előregedése és a bevándorlás összefüggésében. A probléma tehát elsősorban gazdasági és társadalmi természetű.

5.3.1 A fent említett szempontok – az Európai Bizottság szavaival – **„az euróövezet számára különösen sürgető kihívásokat”** jelentenek. Az EGSZB teljes mértékben egyetért az Európai Bizottsággal, azonban saját értelmezésében a problémák a GMU teljes politikáját befolyásolják ugyan, de azokat sokkal inkább közösségi, semmint az eurócsoport szintjén kell megoldani. Más szavakkal: a kidolgozandó politikai intézkedések „európai jellegűek”, az eurócsoport feladata pedig kizárólag az euróval kapcsolatos monetáris kérdésekre irányuló közvetlen (és összehangolt) fellépés kellene, hogy legyen.

6. A következő évtizedre irányuló politikai ütemterv

6.1 Az ütemtervet az európai bizottsági dokumentumban a következőképpen jellemzik: „A GMU első évtizedének tapasztalatai ugyan összességében nézve igen pozitívak, mégis rávilágítanak bizonyos hiányosságokra, amelyekkel foglalkozni kell.” **A makrogazdasági stabilitás megszilárdításának** biztosítása mellett szükséges a következők teljesítése: „emelni kell a növekedési potenciált, valamint védeni (...) kell a (...) polgárok jólétét”, sikeresen védeni kell az euro-övezet érdekeit a globális gazdaságban, illetve a GMU új tagokkal való bővítésére tekintettel biztosítani kell a zökkenőmentes alkalmazkodás képességét.

(1) COM(2008) 238 végleges: „A tíz éves GMU – a gazdasági és monetáris unió első tíz évének sikerei és kihívásai”, „A továbbra is a GMU előtt álló kihívások, amelyeket az új globális tendenciák még sürgetőbbé tesznek” című fejezet, az ötödik bekezdés vége.

6.2 E kihívások kezelése érdekében az Európai Bizottság **három pillérre** épülő ütemtervet javasol:

- **belpolitikai ütemterv**, amelynek célja a költségvetési politikák szorosabb összehangolása és felügyelete, valamint a strukturális reform jobb beépítése a GMU-n belüli általános politikai koordinációba,
- **külpolitikai ütemterv**, amelynek célja az euróövezet szerepének növelése a globális gazdasági irányításban,
- **gazdasági irányítás**, amely a fenti két komponens végrehajtásához szükséges feltétel.

6.3 A **belpolitika** területén nem jelenik meg lényegesen új alapelv, hanem a korábban is már többször elhangzó, egészséges irányításra vonatkozó megközelítést fogalmazzák meg újra: az államháztartás fenntarthatósága és minőségi javítása a közpénzek költséghatékony felhasználása révén, amelynek keretében a közkiadásokat és az adórendszereket a növekedést segítő és versenyképességet ösztönző tevékenységek szolgálatába állítják. Ezen túlmenően megemlítik annak szükségességét, hogy **„a felügyeletet kiterjesszék a makrogazdasági egyensúlyhiány kezelésére”**, úgymint a folyó fizetési mérleg hiányának növekedése vagy az inflációs divergencia. Az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy bár a piaci integráció (különösen a pénzügyi szolgáltatásoké) általában jótékony hatással van a GMU-ra, egyúttal fel is erősítheti a tagállamok között fennálló eltéréseket, amennyiben nem kísérik megfelelő politikák.

6.3.1 Az EGSZB egyetért ezzel az elemzéssel, ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy szükséges a realitások gondos feltérképezése, azaz annak figyelembevétele, hogy milyen nehéz a kidolgozott alapelveket gyakorlati végrehajthatósággal összhangba hozni.

6.3.2 A **közkiadások** kulcsfontosságú elem: az Európai Bizottság ajánlása értelmében a „költségvetési kereteknek megfelelően kialakított kiadási szabályokat is tartalmazniuk kell, amelyek lehetővé teszik az Stabilitási és Növekedési Paktum korlátain belül az automatikus stabilizátorok működését, miközben összhangba hozzák a közkiadások összetételét a gazdaság strukturális és ciklikus igényeivel.” A jelenleg is tapasztalható, megjósolhatatlan időtartamú zavaros időszakban igen nehéz egy ilyen ajánlás gyakorlati végrehajtása. **Az inflációs nyomás** rendkívül kedvezőtlen hatással van a jövedelemeloszlásra, a fizetésekre, a beruházásokra, illetve **a versenyképességre és a szociális rendszerre**, azonban ennek mértéke az egyes GMU-tagállamokban erősen eltérő lehet. Az elsődleges deficit összetétele országonként változó, a kereskedelmi mérlegre egyre nagyobb hatást gyakorol az energiaköltségek magasabb vagy alacsonyabb hányada, továbbá alapvető strukturális eltérések tapasztalhatók a nyugdíjrendszerek között,

amelyeket „normális” körülmények között is nehéz megszüntetni, nem is beszélve a válságidőszakokról.

6.3.3 Ehelyett a megkívánt **konvergenciát közép- és hosszú távú célkitűzésként** kellene értelmezni. Az EGSZB is egyetért azzal, hogy szükség van arra, hogy a meglévő eszközök alkalmazásával **„a felügyeletet kiterjesszük a makrogazdasági egyensúlyhiány kezelésére”**. Azonban óva int a rövid távú hatékonyság tekintetében.

6.3.4 **Az euróövezet tagjelölt országaival** kapcsolatban az Európai Bizottság a gazdasági fejlődés szorosabb felügyeletét javasolja, különösen az árfolyam-mechanizmusban (ERM II) részt vevő országok számára. Itt sem vezetnek be új elemeket, hanem csupán a meglévő mechanizmusokat teszik hatékonyabbá. Egy dolgot tisztán kell látnunk: amint egy ország teljesíti a GMU-hoz való csatlakozás kritériumait, a belépés nem választható lehetőség, hanem a csatlakozási szerződés által előírt kötelezettség. A jelenlegi válság egy ideig még késleltetheti a kritériumok teljesítését, azonban a közös európai valuta elsődleges célkitűzésére való tekintettel ajánlatos lehetne egy bizonyosfajta rugalmasság megengedése a kritériumok kiértékelése során, illetve ezek aktualizálásakor.

6.3.5 **Az áru-, a szolgáltatás- és a munkaerőpiac integrációjára** vonatkozóan az Európai Bizottság az országok között még mindig fennálló szabályozási akadályokról és az elért haladás tekintetében mutatkozó komoly különbségekről tesz említést. Ezek a szempontok azonban nem kizárólag a GMU területére jellemzőek, ezért azokat az Európai Unió egészét felölelő, szélesebb távlatban kell szemlélni. Ahogy az 5.1.1. pontban kifejtettük, az integrációnak léteznek fiziológiai határai és **más, a különböző országok gazdasági és szociális jellemzőiből adódó határai** is: ezeket a korlátokat eseti alapon kell megítélni, és adott esetben tiszteletben tartani.

6.3.6 A **pénzügyi piacok** vonatkozásában a közlemény megállapítja, hogy „az euróövezet viszonylag komoly előnyökre tehet szert az Unió pénzügyi integrációjának elősegítése révén”, valamint, hogy „további erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy az euróövezet pénzügyi piacainak hatékonysága és likviditása fokozható legyen”. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az EKB e területen folytatott politikája példaértékű, és reményt ébreszt abban a tekintetben, hogy képes lesz átvészelni az akut válságokat, mint ahogy eddig is. Az amerikai hitelválság áttérjedésének sokkal súlyosabb következményei is lehettek volna, ha azokat nem enyhítette volna egy olyan **politika**, amely **a piacok stabilitását és likviditását célozza**. A felügyeleti hatóságokat illetően, amelyek a nagy pénzügyintézetek bukását nem hogy nem akadályozták meg, hanem nyilvánvalóan még csak nem is látták előre, az EGSZB – további olyan információkra várva, amelyeket a piacnak és a nyilvánosságának joguk van megtudni – egyelőre tartózkodik a véleménynyilvánítástól.

6.3.6.1 A(z) [...] pontban említettek vonatkozásában az EGSZB megállapítja, hogy az egyesült államokbeli válság az elégtelen piaci szabályozás és felügyelet eredménye volt. Paradox módon ez ahhoz vezetett, hogy éppen a **liberális piaci rendszernek kellett a közszféra segítségnyújtására támaszkodnia**, hogy állami támogatások és rendkívül nagy mértékű likvid eszközök bevonása révén a katasztrófa elkerülhető legyen. Ez az Egyesült Államok gazdaságának, államháztartásának és állampolgárainak egyaránt veszteséget jelentett, de a legnagyobb veszteséget a rendszer hitelessége szenvedte el.

6.4 A **külpolitika** területén az Európai Bizottság az **euróövezet nemzetközi pozícióját erősítő** programot határozott meg, amelyben olyan stratégiát dolgozott ki, „amely összhangban áll valutája nemzetközi státuszával.” Ezen túlmenően újra megerősíti azt a szándékot, miszerint valamennyi érintett nemzetközi pénzügyi szervezetben **„egységes véleményt kell képviselnie”**. Az EGSZB újfent biztosít a program teljes támogatásáról: az a tény, hogy az euró irányító szervei nincsenek jelen a nemzetközi pénzügyi szervezetekben működési és politikai szempontból egyaránt **elfogadhatatlan egyedi eset**.

6.4.1 Az Európai Bizottság „más országok” ellenállását említi, amelyek azon a véleményen vannak, hogy „a nemzetközi szervezetekben az Unió és az euróövezet túlságosan nagy arányban van jelen (mind a képviselői helyek, mind a szavazati jogok számát nézve)”. A rendelkezésre álló kevés és visszafogott információ azt a benyomást kelti, hogy bár ilyen ellenállás valóban létezik, az EU-tagállamok – függetlenül attól, hogy a tagállam tagja-e a GMU-nak vagy nem – nem folytatnak az euróövezet erősebb képviselőségét határozottan és összehangoltan támogató politikát. **Az eurócsoportnak egyértelműen kell hangot adnia véleményének, mindenekelőtt a Tanácsban.**

6.4.2 A harmadik országok ellenállásának enyhítése céljából az EGSZB azt javasolja, hogy a GMU-országok tegyenek egy **nagymértékben szimbolikus jelentőségű lépést**, amelynek keretében nem az érintett szervezetekben meglévő képviselői helyeikről, hanem **egyéni szavazati jogokról** mondanának le. Mivel az euró közös valutaként egyetlen intézmény irányítása alatt áll, logikus lenne, ha **csak ez az intézmény rendelkezne szavazati joggal**. A szociális partnereknek e kérdést illetően is joguk van a tájékoztatásra. Az ezzel kapcsolatos tévovázás bizonyosan kényes politikai problémák számlájára írható, azonban a hallgatás és az átláthatóság hiánya nem növeli Európa elfogadottságát, még kevésbé az euróét.

6.5 Az európai bizottsági közlemény tartalmilag és a várható hatás szempontjából talán a legjelentősebb fejezettel végződik, amely a **GMU irányításáról** szól. Itt szó esik arról, hogy „minden uniós tagállam tevékenyen vegyen részt az ECOFIN Tanácsban” a gazdaságpolitikai kérdéseket illetően, és a GMU-val kapcsolatos kérdéseket alaposabban integrálják munkájukba, illetve arról, hogy szorgalmazhatnák a „következetesebb hozzáállást” azokon a területeken, amelyekre hatáskörük kiterjed – azaz a makrogazdaság-politika, a pénzügyi piacok és az adózás terén.

6.5.1 Ez a hozzáállás fenntartás nélkül támogatandó, az EGSZB azonban megjegyzi, hogy az ECOFIN Tanács határozataiban csak ritkán említik a GMU-t mint közvetlenül vagy közvetetten érintett felet. A gazdaságpolitika és a monetáris politika kölcsönösen függenek egymástól: az euró az EU-ban nem az egyetlen, de a legfontosabb valuta, nemcsak azért, mert a tagállamok többségében használatos, hanem további tagállamoknak az euróövezethez való lehetséges csatlakozása miatt is.

6.5.2 Az Európai Bizottság központi szerepet játszik a GMU irányításában – nemcsak azért, mert annak hatékony működéséhez szintén hozzájárul, hanem a költségvetési és makrogazdasági felügyelet keretében is. Az Európai Bizottság szeretné erősíteni és hatékonyabbá tenni kapcsolódó tevékenységeit; és arra törekszik, hogy erősítse pozícióját a nemzetközi fórumokon. Ezt a pozíciót még tovább építi és erősíti az **új Szerződés**, amely lehetővé teszi az Európai Bizottság számára, hogy a költségvetési fegyelem és az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatások keretében a GMU tagállamait érintő **„intézkedéseket fogadjon el”**. Ezen túlmenően az ellenőrzés és a felügyelet területén is új feladatokat kap. Továbbá az új Szerződés 121. cikkének értelmében az Európai Bizottság jogkört kap arra, hogy figyelmeztesse azokat a tagállamokat, amelyek gazdasági politikája eltér az átfogó iránymutatásoktól.

6.5.3 Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság szerepvállalását és reméli, hogy az új Szerződés keretében valamennyi feladatát – a meglévőket és az újakat egyaránt – a lehető legnagyobb hatékonysággal és az őt megillető tisztelettel övezve végezheti. Legfőképp azonban azt reméli, hogy valamennyi gazdaságért és valutáért felelős hatóság hasznosítja majd az egyesült államokbeli másodlagos jelzálogpiac válságának tapasztalatait, és rászánja magát a **pénzügyi piacok irányítására eddig alkalmazott politikai intézkedések alapvető felülvizsgálatára**.

6.5.4 Az Egyesült Államokban zajló események egy olyan világméretű **rendszerválsághoz** vezettek, amely Európát már eddig is jelentős mértékben érintette, és a további megrázkódtatások lehetőségét sem lehet kizárni. Felettlőbb hasznos lehetne a válság vizsgálatának makrogazdasági szempontjait **fejlesztéstörténeti vizsgálatok elvégzése révén mikrogazdasági szempontokkal** kiegészíteni: az ilyen kettős megközelítés a jelenleg rejtett és már régóta meglévő okaira is fényt deríthetne.

6.5.5 **Az ingatlan értékének 100 %-ára nyújtott jelzáloghitel** mindig is lehetséges volt az USA-ban, ennek következtében a mellékköltségekkel növelt ár komolyan emelkedik. Ezzel ellentétben Európában majdnem egészen a legutóbbi évtizedekig a legtöbb ország biztonsági okokból – és egyes országokban a banki törvények értelmében – szükséges kritériumokhoz tartotta magát: a kölcsönt az ingatlan értékének legfeljebb 70-80 %-ára nyújtották. Ennek oka igen kézenfekvő: az ingatlanpiacon bekövetkező árcsökkenés csökkentette volna a biztosítékok értékét is.

6.5.6 A piacok liberalizálásának nyomása alatt és különösen a piaci integráció révén felszabadított verseny következtében Európában is feladták a „70 %-os szabályt”, anélkül, hogy ez eddig komolyabb hátrányt okozott volna. Ugyanakkor le kell szögezni, hogy a 100 %-os hitelfinanszírozás **biztonsági és piacetikai okokból is** elvetendő. A „gyorshitel” rendszere mindenkit ingatlanvásárlásra csábít: azonban amint egy válság lehetősége körvonalazódik, elmaradnak a „gyenge” hitelfelvevők törlesztései, ami **általános eladósodáshoz** vezet. A hitelnyújtó egy jelzáloggal terhelt ingatlanhoz jut, amelynek értéke gyakran nem fedezi a nyújtott hitel összegét, és amelyet ezért eladni kíván. Az érintett ingatlanok piacra kerülésével a piaci árak tovább csökkennek.

6.5.7 **A gazdasági válság és az ingatlanválság közötti kölcsönös összefüggés nyilvánvaló:** ha az értékpapírosítás, a hitelek „csomagolása” és a másodlagos jelzálog-hitelezés általános gyakorlattá válik, **átterjed a teljes pénzügyi piacra és soha nem látott méretű rendszerválsághoz vezet.** Ezen túlmenően van okunk azt is feltételezni, hogy ez még nem a történet vége: a háztartások fogyasztói hitelekre és hitelkártyahasználatra visszavezethető eladósodásának nagy aránya azzal a

veszéllyel fenyeget, hogy újabb, megijósolhatatlan méretű „buborék” pukkan ki.

6.5.8 Az európai politikai döntéshozók és monetáris hatóságok – **likviditási injekciókkal és pénzügyi intézetek felvásárlásával** – mozgósították erőiket a nagyobb katasztrófák megakadályozása érdekében: egy olyan vészhelyzetről van szó, amelynek kezeléséhez **állami támogatásra** van szükség, ami következőképpen ellentmond a szabályozatlan és kis mértékben felügyelt szabad gazdaság elvének.

6.5.9 Az aktuális problémák kezelése mellett **a válság mélyre nyúló gyökereit** is feltétlen meg kell találni. Ehhez a jelzáloghitel és a hitelkártyák odaítélésére vonatkozó rendelkezések pontosítására, hatékonyabb – a változatos és átláthatatlan bankon kívüli területre is kiterjedő – felügyeleti rendszerre van szükség, továbbá felül kell vizsgálni a tőkepiacon jelen levő számos, kevésbé átlátható termék elfogadhatóságát, amelyek jellegéről és megbízhatóságáról még a szakemberek sem képesek nyilatkozni. Nem a piaccgazdaság feladásáról van szó, hanem annak szükségességéről, hogy szabályokkal lássuk el.

Kelt Brüsszelben, 2009. március 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke

Mario SEPI